

ILLUSTRATION: EMMA HANQUIST

Enligt forskningen om kollegial bedömning är bedömare som mest benägna att se excellens i den forskning som är mest lik den han eller hon själv bedriver.

“Vi måste sluta betrakta bedömning som en helig ko”

Vad som betraktas som vetenskaplig kvalitet varierar stort mellan olika discipliner och bedömare. Bedömningen påverkas också av experternas personliga smak. Det visar ny forskning.

En god bedömning kräver att vi för en öppen och ärlig diskussion kring vad det är som sker inom ramarna för bedömningsprocesser, menar genusforskaren Lena Gemzöe.

– Vi måste sluta att betrakta bedömning som en helig ko. Låt oss helt enkelt ta upp bedömningsfrågorna på bordet och begripliggöra vad det är vi egentligen håller på med. **SIDAN 4**

VÄRLDSOMSPÄNNANDE PROJEKT BEVILJADES 10 MILJONER FRÅN VR

Det blev storslam för en grupp genusforskare i Vetenskapsrådets stora utlysning inom humaniora och samhällsvetenskap. Forskargruppen fick 10 miljoner för sitt projekt som sträcker sig över fyra av världens kontinenter. **SIDAN 2**

JÄMI TROR PÅ TOPPOSITION FÖR SVENSK JÄMSTÄLLDHETS Forskning

Ett utnämning av jämställdhet som strategiskt forskningsområde skulle kunna göra Sverige världsledande inom fältet. Det sade Annika Olsson, programansvarig för Program Jämi, när uppdraget slutrapporterades. **SIDAN 3**

GLASTAKET FÖR EUROPAS KVINNLIGA Forskare är intakt

Jämställdheten inom EU:s forskning låter vänta på sig. Det visar en utvärdering av Sjunde ramprogrammet i halvtid. Ökningen av andelen kvinnor är mindre än vad som varit rimligt att förvänta sig, konstaterar utvärderarna. **SIDAN 10**

LEDARE

Kerstin Alnebratt
Föreståndare

God bedömning – en fråga om legitimitet

I dagarna lägger Delegationen för jämställdhet i högskolan fram en rapport som granskar vad som hänt med senare års excellenssatsningar. Forskargruppen, under ledning av Birgitta Jordansson vid Göteborgs universitet, har undersökt vilka effekter på jämställdhet som dessa satsningar har fått.

Långt färre kvinnor än vad man kunde förvänta sig har sökt anslagen. Av dem som sökt gick dessutom färre än förväntat vidare i processen. För att ta reda på orsakerna till detta har forskargruppen undersökt processen bakom en av de stora satsningarna.

Redan i den första gallringen såldes de flesta kvinnor bort. Bara två av de 17 projekt som gick vidare hade kvinnliga sökanden. Enligt forskargruppen var dock dessa två kvinnor väsentligt mer meriterade, något som dock inte gav resultat i slutomgången då sex män fick dela på pengarna.

Syftet med excellenssatsningarna har i och för sig aldrig varit att öka jämställdheten. Vad rapporten visar är emellertid hur det i bedömningarna av excellens föreligger allvarliga skevheter. Författarna menar att ålder premieras, medan kvinnor väljs bort. Inte heller internationella erfarenheter verkar spela så stor roll.

Lena Gemzöe vid Stockholms universitet har, på uppdrag av Vetenskapsrådet, gått igenom forskning om bedömningsprocesser. I hennes översikt framkommer att det finns anledning att ifrågasätta hur objektivt bedömningsarbetet egentligen är. I båda dessa rapporter finns underlag som borde kunna stärka och öka legitimiteten för svensk forskning.

Genusforskare tog storslam i utlysning från Vetenskapsrådet

En grupp genusforskare från Göteborg och Lund kammade hem ett av de största anslagen i Vetenskapsrådets stora utlysning inom Humaniora och samhällskunskap. VR beviljade forskargruppen 10 miljoner för att utforska förhållandet mellan feminismens utopiska visioner och de vardagliga erfarenheterna av kvinnors organisering i Latinamerika, Asien, Europa och Arktis.

Feminismen har spelat en central roll i de flesta samhällen och länders demokratiseringsprocesser. I forskningsprojektet "Drömmar om förändring. Kvinnor och skapandet av det civila samhället i Arktiska regionen, Asien, Latinamerika och Europa" kommer de sex genusforskarna från Lund och Göteborg att göra komparativa studier som belyser hur grupper av kvinnor i olika delar av världen tolkar feminismens innebörd. Projektet, som löper över fem år, bygger på ett antal fallstudier som kommer att utföras bland annat i Pakistan, Tyskland Taiwan och Grönland.

– Vi vill förstå vilken roll feminismen spelar för kvinnors agenda och mobilisering och hur idén om kvinnors och mäns lika värde artikuleras olika i olika sociala, politiska och historiska kontexter, säger huvudsökande för projektet professor Diana Mulinari vid Centrum för genusvetenskap, Lunds universitet.

Fler genusforskare fick anslag

Förutom Mulinaris forskargrupp beviljades även ett flertal andra genusforskare anslag från ämnesrådet för Humaniora och samhällsvetenskap. Bland andra beviljades historikern Henric Bagerius vid Göteborgs universitet fem miljoner för sitt projekt "Det heteronormativa

regentskapet". Från Uppsala universitet beviljades Elin Bjarnegård vid Statsvetenskapliga institutionen och Minna Salminen-Karlsson vid Centrum för genusvetenskap tre miljoner vardera för sina projekt "Politiska partier och politisk representation ur ett genusperspektiv" respektive "Genusförhållanden och genuskonstruktioner i IT offshoring".

Jämställd beviljandegrad

Totalt beviljades 122 av de 984 ansökningar som inkom till Ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap anslag, vilket ger en beviljandegrad på 12,4 procent. Uppdelat på kön var beviljandegraden 11,2 procent för kvinnor och 13,4 procent.

– Unga forskare, särskilt yngre kvinnor, hävdar sig väl i konkurrensen, vilket är något som upprepas från tidigare år. Det är glädjande, kommenterar professor Arne Jarrick, huvudsekreterare för humaniora och samhällsvetenskap, bidragsbesluten.

TEXT: FRIDA LUNDBERG

LÄS MER. Hela listan på bidragsbeslut finns på www.vr.se.

STORA UTLYSNINGEN I SIFFROR

2,7 miljarder kronor fördelades totalt mellan ämnesråden i årets stora utlysning från Vetenskapsrådet. Av dessa gick 1,1 miljarder till naturvetenskap och teknik, 834 miljoner till medicin, 379 miljoner till humaniora och samhällsvetenskap, 175 miljoner till utbildningsvetenskap 18,9 miljoner till konstnärlig forskning och utveckling samt 221 miljoner till forskningsinfrastruktur. 4388 ansökningar inkom totalt och 840, det vill säga 19 procent beviljades. Beviljandegraden för kvinnor var 15,9 procent och för män 20,9 procent. Ser man enbart till projektbidrag var beviljandegraden för kvinnor 17,4 procent och för män 22,9 procent. .

Jämi vill att jämställdhet ska bli strategiskt forskningsområde

Sverige har en unik möjlighet att bli världsledande på forskning om jämställdhet och inte minst jämställdhetsintegrering. Det är en av de saker som lyfts fram när regeringsuppdraget Jämi, jämställdhetsintegrering i staten, slutredovisas nu i december.

Genusforskaren Annika Olsson är programansvarig för regeringens uppdrag till Nationella sekretariatet för genusforskning, vid Göteborgs universitet.

– Sverige brukar ofta lyftas fram som världens mest jämställda land, även om det inte stämmer på alla områden. Genom den starka ställningen på genusforskningsfältet finns en unik möjlighet att bli världsledande. Det som krävs är att regeringen pekar ut jämställdhet som strategiskt forskningsområde. Det skulle vara väl använda pengar.

Jämi lyfter i sin slutrapport fram betydelsen av den mångåriga satsning som gjorts av forskningsfinansiären Vinnova, och poängterar vikten av att detta arbete fortsätter. Även Vetenskapsrådet, Fas och Formas har gjort satsningar som varit viktiga, och de aktörerna kan spela en avgörande roll med satsningar specifikt riktade mot jämställdhetsintegrering och jämställdhet generellt, resonerar man i rapporten.

Grundläggande för en framgångsrik jämställdhetsintegrering är enligt Jämis erfarenhet en kombination av forskning och beprövad erfarenhet. Olsson betonar vikten av kontinuerlig dialog mellan forskare och praktiker.

– Forskningen behöver nå ut i det praktiska arbetet, men det är också viktigt för forskarna att ta del av den kunskap som man får när man arbetar praktiskt. Det utvecklar forskningen såväl som jämställdhetsarbetet.

Samverkan som strategi

Samverkan har på flera sätt varit en grundläggande strategi för Jämi. Utvecklandet av kunskapsportalen Jämställ.nu, där den statliga forskningsfinansiären Vinnova, intresseorganisationen för Sveriges kommuner och landsting, SKL, samt ESF-rådets Temagrupp för likabehandling varit

Programansvarig Annika Olsson slutrapporterade Jämi den 6 december. Olsson förespråkar ett regeringsutnämmande av jämställdhet som strategiskt forskningsområde. "Det skulle vara väl använda pengar", menar hon.

de övriga parterna, är ett exempel på detta.

– Det här är parter som vanligen inte brukar samarbeta, säger Olsson. Samarbetet har gjort att vi kunnat nå högskolevärlden, den tunga industrin, vård, skola, omsorg och även konsulter inom den privata sektorn. Det är otroligt viktigt för det fortsatta arbetet med jämställdhetsintegrering att olika, oväntade aktörer möts.

Open access centralt för Jämi

Ett problem med många av de tidigare jämställdhetsatsningarna är att de har varit tillfälliga projekt, som det kan vara svårt att få ut dokumentation från sedan de avslutats. För att inte samma problem ska uppstå efter Jämi har principen om open access, öppen tillgång till all dokumentation finansierad av skattemedel, varit central för arbetet. Jämställ.nu, som samlar och tillgängliggör erfarenhet från jämställdhetsarbete, är ett exempel, liksom databasen Jämnda. Jämnda, som har tagits fram i samverkan med Kvinnsam, Nationellt bibliotek för genusforskning vid Göteborgs universitet, samlar litteratur av olika slag om

jämställdhetsintegrering och jämställdhetsarbete generellt.

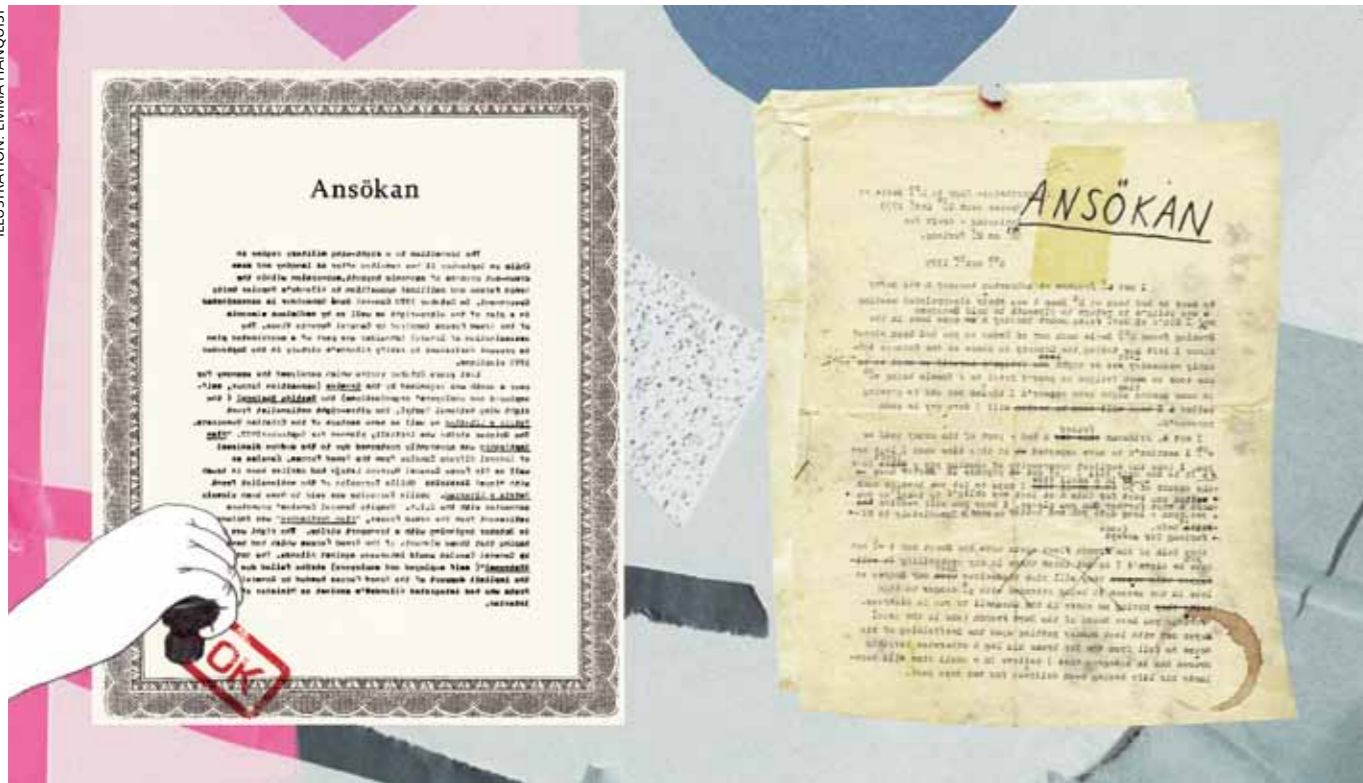
Utbildning är ett behov som har identifierats hos myndigheterna för att dessa ska kunna arbeta framgångsrikt med jämställdhetsintegrering. Som en del i sitt program arbetade Jämi fram en universitetsbaserad utbildning på 7,5 poäng som Forum för genusvetenskap och jämställdhet vid Linköpings universitet gav under hösten och även fortsättningsvis kommer att erbjuda statligt anställda. Utbildningen har ett intersektionellt perspektiv, vilket är viktigt, menar Olsson.

– Att arbeta med ett intersektionellt perspektiv är ett sätt att undvika att kvinnor och män klumpas ihop till enhetliga kategorier, säger Olsson.

Efter att Jämi avslutas vid årsskiftet kommer Olsson att skriva en vetenskaplig artikel för publicering i en internationell tidskrift, där erfarenheterna från arbetet med Jämi utgör en fallstudie.

– Även om Jämi inte haft resurser att bedriva egen forskning så har arbetet hela tiden varit forskningsanknutet. Det är logiskt att det också utmynnar i vetenskaplig bearbetning, säger hon.

TEXT: JIMMY SAND

Bedömning av forskningsansökningar är en komplex process där experternas personliga erfarenheter och smak är en integrerad del. Enligt forskningen om kollegial bedömning värderas ansökningar som utstrålar elegans och kulturellt kapital högre av experter inom ett flertal discipliner.

Dags att tala klartext om vetenskaplig kvalitet

Grundprincipen för fördelning av pengar i vetenskapssamhället är att den forskning som har högst kvalitet ska främjas. Men det som låter enkelt i teorin är svårt i praktiken. Ny forskning om bedömningsprocesser visar dels att vad som betraktas som vetenskaplig kvalitet varierar stort mellan olika discipliner och bedömare, dels att bedömare är som mest benägna att se excellens i den forskning som mest liknar deras egen.

Peer review, eller på svenska kollegial bedömning, är den metod som vetenskapssamhället använder sig av för att utvärdera forskningsprogram, tillsätta tjänster och fördela forskningsanslag. En opartisk, objektiv bedömning av vetenskapliga experter ska garantera att forskningen med den högsta kvaliteten främjas. Men hur går bedömningspro-

cesserna egentligen till? Hur opartisk är egentligen granskningen och hur används begreppet vetenskaplig kvalitet i praktiken?

I rapporten *Kollegial bedömning av vetenskaplig kvalitet – en forskningsöversikt* ger genusforskaren Lena Gemzöe en överblick av den internationella forskningen inom området. Rapporten har framtagits på initiativ av Vetenskapsrådets Expertgrupp för genus som sedan länge arbetar med frågor om bedömning av genusforskning.

– Forskningen om kollegial bedömning startade i USA på 1970-talet genom att samhället krävde att få insyn i hur de offentliga medlen användes. Då blev forskarvärlden tvungen att legitimeras sig, säger Gemzöe.

Efter att i en inledande fas ha fokuserat på frågor om risken för social partiskhet, det vill säga om den sökandes

kön, politiska ståndpunkt eller tillhörighet till institutions- och vänskapsnätverk påverkat bedömningen, riktar den nyare forskningen om kollegial bedömning sin uppmärksamhet mot vad man kallar kognitiv partiskhet. Med det avses den betydelse som bedömarens egen disciplintillhörighet och vetenskapssyn har för hans eller hennes bedömning av vad som är vetenskaplig kvalitet.

Som exempel kan nämnas en studie av mångvetenskapliga panelers arbete, vilken illustrerar hur exempelvis bedömare med samhällsvetenskaplig bakgrund ser forskningens tillämpbarhet och generaliserbarhet som ett tecken på vetenskaplig kvalitet, egenskaper som överhuvudtaget inte intresserade humanisterna. Dessa lade däremot stor vikt vid om ansökan uppmärksammade forskarens identitet och hur denna kunde tänkas påverka analysen, något

som väjde avsevärt lättare i samhällsvetarnas bedömningar.

Studien är ett exempel på att istället för ett enhetligt kvalitetsbegrepp används en mängd olika, ibland motstridiga, definitioner av kvalitet, vilket enligt Gemzöe manar till handling.

– Vi måste sluta att betrakta bedömning som en helig ko, säger Gemzöe. Låt oss helt enkelt ta upp bedömningsfrågorna på bordet och begripliggöra vad det är vi egentligen håller på med.

Kognitiv partiskhet

Ett av uttrycken för den kognitiva partiskhet som beskrivs ovan är det den amerikanska vetenskapsociologen Michelle Lamont, en av de forskare som refereras i Gemzöes rapport, kallar homofili. Homofili avser i detta sammanhang tendensen att man som bedömare definierar vetenskaplig kvalitet och excellens i termer av den forskning som är mest lik den man själv arbetar med eller skulle vilja åstadkomma. Mekanismen löper som en röd tråd genom de bedömningsprocesser Lamont studerat och i hennes intervjuer med bedömare återkommer vid upprepade tillfällen berättelser om hur deras vetenskapliga ”smak” och egna erfarenheter påverkar deras preferens för ett visst projekt.

– Att man uppvärderar det man själv eftersträvar är inte så konstigt, eftersom det bara är när man själv är inne i ett område på detaljnivå som man kan se vad som är riktigt originellt och intressant. Det vet alla som sysslat med bedömning. Men homofili är en stark kraft som man bör vara medveten om när man organiserar bedömningsprocesser, säger Gemzöe.

Flera av forskarna inom området påvisar att existensen av diversifierade kvalitetsbegrepp kan få särskilda konsekvenser för tvärvetenskaplig forskning. Resultaten, menar Gemzöe, är i hög grad relevanta för genusforskningen som kännetecknas av att den existerar dels som ett eget fält, dels som ett teoretiskt perspektiv inom en mängd discipliner inom såväl samhällsvetenskap och humaniora som inom naturveten-

Låt oss helt enkelt ta upp bedömningsfrågorna på bordet och begripliggöra vad det är vi egentligen håller på med.

skaperna. Genusforskningen löper därför, i likhet med annan tvärvetenskaplig forskning, större risk att utsättas för kognitiv partiskhet än en-disciplinär forskning.

– När genusforskningen bedöms med inomdisciplinära kvalitetskriterier beror utfallet på hur väl dessa kriterier fungerar för att bedöma genusforskning inom området i fråga, något som kan variera avsevärt inom olika fält, säger hon.

Särskilt stor risk för att genusansökningarna ska missgynnas föreligger för den genusforskning som karaktäriseras av vad som i rapporten betecknas som ”radikal tvärvetenskaplighet”, det vill säga när perspektiv från minst två discipliner som inte vanligtvis interagerar med varandra används i forskningen. Att genusansökningarna, enligt Vetenskapsrådets egna utvärderingar, har haft svårare att ta sig fram inom medicin än inom humaniora och samhällsvetenskap, kan vara ett exempel på detta, säger Gemzöe.

Tydliga kriterier saknas

Att begreppet vetenskaplig kvalitet får varierande betydelser hänger enligt forskningen ihop med att det i många sammanhang saknas explicit formulerade gemensamma kriterier som ska utgöra grunden för bedömningen. Istället utgår man ofta från uppfattningen att kvalitet är en objektiv egenskap som intuitivt känns igen av en erfaren forskare när han eller hon träffar på den.

– Det här är en mycket vanlig inställning: ”I know it, when I see it”. När jag samtalade med bedömare i en kommitté i Europeiska forskningsrådet gav de uttryck för exakt den synen, säger Gemzöe.

Konsekvensen av att inte tydligt formulera kvalitetskriterierna kan i vissa fall, som den norska forskaren

Liv Langfeldts studie av granskningar av forskningsprogram visar, bli ett slags tyst konsensus som lämnar en hel del övrigt att önska, inte minst när det gäller transparens och rättvisa.

– Man överlåter bedömningen till enskilda personer utan att diskutera vad det är som ska bedömas och det kan ju finnas hur många olika kriterier som helst i huvudet på dem som bedömer. Det betyder inte att den enskildes bedömning är dålig, eller att bedömningen är helt och hållet subjektiv men det är ju omöjligt att veta vad det faktiskt är man har kommit överens om, säger Gemzöe.

Beslutsfattandet i fokus

Förutom själva bedömningen av kvaliteten visar såväl Langfeldts som Lamonts studier att även processerna kring själva beslutsfattandet förtjänar granskning.

– Steget mellan kvalitetsbedömningen och beslut måste sättas i fokus, säger Gemzöe.

Ytterligare ett lager ner i bedömningsprocessernas svarta låda påvisar Lamont nämligen ett flertal ljusskygga mekanismer, varav två är kohandel och personlig auktoritet. Kohandel innebär att underlätta för andra bedömare att få igenom sina kandidater, med förhoppningen att de ska återgälda stödet. Den personliga auktoritetens inflytande i beslutsprocessen handlar om bedömaren självpresentation och förmåga att hantera maktodynamiken i panelen. Och trots att en aggressiv, envig och målmedveten framtoning rimmar illa med vad flertalet anser vara en god bedömare, så kan en sådan ge utdelning, konkluderar Lamont.

Lamont visar också i sin studie av amerikanska expertpaneler att bedömare använde sig av en rad informella

forts. nästa sida >>>

>>>

kriterier för att rangordna forskningsansökningar. De informella kriterier som Lamont identifierar är exempelvis tecken på intelligens hos den sökande, om ansökan är elegant utformad samt signalerar moraliska egenskaper hos den sökande. De informella kriterierna, som var lika vanliga hos bedömare inom ekonomi som inom samhällsvetenskap och humaniora användes inte bara då de formella kriterierna inte gjorde tillräcklig grund för beslut utan var en integrerad del av hela bedömningsprocessen.

Att känslor och informella kriterier påverkar bedömningen är egentligen inte särskilt förvånande, eftersom även bedömare är människor, menar Gemzöe. Frågan är emellertid hur de fungerar som verktyg för att flytta fram forskningsfronten och hur vi vill att ett modernt vetenskapssamhälle ska utformas, säger hon.

– De informella kriterierna bygger på ett lite gammaldags, elitistiskt ideal. Elegans och moraliska egenskaper är sådant som man som forskare kanske uppskattar, men om man har enas om att det viktigaste är att vetenskapen går framåt så kanske man istället ska välja en ansökan som är mindre elegant men mer originell.

Genus klarar konkurrensen

Påverkas då genusforskning, som en i flera sammanhang kontroversiell disciplin, mer av bedömningsprocessens känslomässiga och informella inslag än andra mer etablerade discipliner?

Inte nödvändigtvis, svarar Gemzöe och hänvisar till de utvärderingar från Vetenskapsrådet som visar att genusforskning klarar sig väl i konkurrensen med andra ansökningar inom såväl utbildningsvetenskap som humaniora och samhällsvetenskap. Men i andra sammanhang kan det föreligga en risk, menar hon.

– Det förekommer ju en mängd olika bedömningar, inte minst inom universiteten när interna rankingsystem ska ligga till grund för tilldelning av medel. I de sammanhang där genusforskning blir bedömd av personer som inte kan fältet finns risk att känslor och personlig smak tar överhanden. Särskilt som fältet av vissa fortfarande uppfattas som

FOTO: MIA ÅKERMARK

Lena Gemzöe

Bland forskarna talar man om att "nu sitter den och den som bedömare och då främjas den och den forskningen". Vi som forskare har godtagit att det är så, men det är inte så vetenskaps-samhället beskriver det utåt.

vetenskapligt ovederhäftigt eller mer politiskt än andra fält.

Enligt Gemzöe finns det i dagens forskarsamhälle en viss uppgivenhet i hur man ser på bedömning. Som systemet ser ut nu finns det med nödvändighet ett visst godtycke i utfallet som har att göra med hur en bedömningsgrupp råkar vara sammansatt vid ett visst tillfälle, säger Gemzöe.

– Bland forskarna talar man om att "nu sitter den och den som bedömare och då främjas den och den forskning-en". Vi som forskare har godtagit att det

är så, men det är inte så vetenskapssamhället beskriver det utåt. Då säger man istället att det var den bästa och mest originella forskningen som fick medel.

Förutsättningar för god bedömning

Vad blir då summan av detta? Hur kan den här forskningen hjälpa oss att skapa en god bedömning för forskning i allmänhet och genusforskningen i synnerhet?

De viktigaste förutsättningarna för att skapa en välfungerande bedömning för genusforskningen är de samma som för

vilken annan forskning som helst, svarar Gemzöe. Man måste för det första utgå från en god kännedom om fältet och de olika inriktningar som finns. Vidare är det nödvändigt att dels föra en klargörande diskussion kring kvalitetsbegreppet med de sakkunniga, dels beakta hur de praktiska beslutsprocesserna påverkar utgången. Det är också viktigt att man sätter ihop bedömningsgrupper och formulerar kvalitetskriterier utifrån den specifika utvärderingens syfte.

God bedömning av genusforskning

När det gäller bedömningen av genusforskningen måste man fråga sig om målet är att främja ämnesintegrerad genusforskning eller genusforskning som eget självständigt fält. När det gäller det senare behöver genusforskarna försöka enas om vad som då ska definieras som god kvalitet, menar Gemzöe.

– Med tanke på hur heterogen genusforskningen som fält är så skulle det säkert inte bli särskilt lätt att komma överens, men om vi inte tar diskussionen om vilka kvalitetskriterier som ska användas riskerar även dessa bedömningar att präglas av godtycke.

Att som representant för forskarsamhället ifrågasätta det kollegiala bedömningssystemet är, enligt Gemzöe, lite som att svära i kyrkan. Inte desto mindre förespråkar hon, i linje med flera av de forskare som refereras i rapporten, vikten av att våga vara öppen för andra sätt att fördela forskningsanslagen. Tvärtemot den samtida tendensen med standardiserade skalor för kvalitet och ett fåtal instanser för bedömning behövs en mångfald av finansierare, utlysningar och bedömningsstilar, menar hon.

Ett av argumenten för variation är att ett system där etablerade forskare alltid är de som pekar ut riktningen för framtidens forskning medför en risk för strömlinjeförning och stagnation.

– Varför ska det enda sättet att fördela medel vara att dra ihop tjugo etablerade experter som ska sitta och tycka på basis av sin egen forskning? Man kanske kan förhålla sig lite kreativt till det. Kanske kunde man till exempel låta unga forskare bestämma någon gång.

TEXT: FRIDA LUNDBERG

LÄS MER. Rapporten *Kollegial bedömning av vetenskaplig kvalitet – en forskningsöversikt* kan laddas ner från www.vr.se.

Egen bedömningsgrupp i VR ingen självklar lösning

Genusforskningen bör få en egen beredningsgrupp inom Vetenskapsrådet. Det anser Lisbeth Larsson, professor i genus och litteratur vid Göteborgs universitet. Men Britta Lundgren, tidigare ordförande för Expertgrupp för genus i VR tycker att fördelarna med en integrerad bedömning överväger.

Genusvetenskapen och genusforskningen växer sig allt starkare. Söktrycket på flera av landets grundutbildningar i genusvetenskap är högt, satsningar har gjorts på såväl egna forskarskolor som excellenta forskningsmiljöer och som ett resultat blir antalet forskare som har sin tillhörighet inom genusvetenskapen allt fler. Men när det kommer till att söka pengar inom exempelvis Vetenskapsrådet uppstår inte sällan problem. Till skillnad från exempelvis statsvetenskap eller litteraturvetenskap ingår inte genusvetenskap som ämne i någon av de beredningsgrupper som idag finns i systemet. Detta gör att de genusforskare, vars ansökningar inte har självklar anknytning till någon traditionell disciplin, kan få svårt att hitta en kompetent bedömningsgrupp.

– Man kan inte producera en massa unga forskare inom ett specialfält och sedan inte ge dem rimliga möjligheter att söka pengar för sin fortsatta forskning. Har man satsat pengar på framväxten av ett nytt fält så måste man också se till att det blir integrerat i systemet för forskningsfinansiering, säger Lisbeth Larsson, som tidigare suttit med i Vetenskapsrådets styrelse.

Tveksam till genuskompetens

Larsson ställer sig också tveksam till att de befintliga beredningsgrupperna verkligen förmår ge de genusansökningar som kommer in en rättvis bedömning.

– Man kan säga att det ska ingå genuskompetens i beredningsgrup-

perna men det gör det inte idag, säger Larsson

Den tidigare ordföranden för VR:s expertgrupp för genus, Britta Lundgren professor vid Umeå universitet, ser annorlunda på frågan. Genusforskningens heterogenitet innebär en utmaning när det gäller bedömning av forskningsansökningar, men att skapa en överbetoning av områdets särart på bekostnad av den möjlighet till tvärvetenskaplig utveckling som finns i mötet mellan discipliner vore en olycklig utveckling, menar hon.

– Den hållbara lösningen i mitt tycke är att öka den tvärvetenskapliga kompetensen i grupperna. Detta måste göras noggrant och omsorgsfullt och med stor respekt för ingående områdets behov av en korrekt bedömning. Det kan innebära att ämnet genusvetenskap tillfogas inom flera av beredningsgrupperna.

Risker med separat bedömning

Om man pläderar för att skapa en särskild beredningsgrupp för genusvetenskap bör detta noga vägas mot de negativa konsekvenser detta innebär, anser Lundgren, som främst ser två riskscenarier: Antingen sorteras allt som andas "genus" eller "kvinno" till den särskilda beredningsgruppen medan alla andra beredningsgrupper ställs utan ansvar och kanske även utan kompetens. Eller så går bara de "rena" genusvetenskapliga ansökningarna till bedömning i den särskilda beredningsgruppen, och inte heller det är problemfritt, resonerar Lundgren.

– Frågan blir i så fall om det verkligen är möjligt att i en så komplicerad process som forskningsrådets bedömningsorganisation kunna veta att dessa ansökningar blir rätt sorterade?

TEXT: FRIDA LUNDBERG OCH JIMMY SAND

BRITTA LUNDGREN

LISBETH LARSSON

Per-Åke Rosvall ...

... Rikke Juel Madsen, Jenny Dahlgren och Kajsa Widegren var fyra av deltagarna vid Nationella sekretariatet för genusforsknings konferens för doktorander.

“Viktigt att professorer agerar gate openers för unga forskare”

Våga stå fast vid det ni brinner för. Den uppmaningen utfärdade flera av föreläsarna som vid sekretariatets konferens för genusdoktorander delade med sig av personliga med- och motgångar från sin karriär.

– Både ångestfyllt och peppande, kommenterade en av deltagarna.

Efter att ha passerat nålsögat in till doktorandutbildningen, tagit sig igenom åren av avhandlingsarbete och genomfört sin disputation går flertalet doktorander inom genusforskningen en tuff och oviss framtid till mötes. När Nationella sekretariatet för genusforskning arrangerade en konferens särskilt riktad mot doktorander var syftet att rusta forskarstuderande för en framtid inom akademien. Erfarna och framgångsrika genusforskare delade med sig av såväl råd för publicerings- och ansökningsstrategier som personliga erfarenheter av med- och motgångar på vägen fram till sin nuvarande posi-

tion. Deltagarna fick också öva sig för framtida möten med journalister i en workshop på temat ”Så presenterar du din forskning på en minut”.

Karriärskjutsmanader ger styrfart

Hur ser då deltagarna själva på vad som bäst kan rusta dem för tiden efter disputation? Konferensdeltagaren Linn Sandberg, doktorand vid Tema Genus, Linköpings universitet, nämner de etablerade forskarnas agerande som en av de viktigaste faktorerna.

– Det är viktigt att de som är professorer agerar gate openers för unga forskare genom att till exempel inkludera dem i sina projekt.

Till våren kommer Sandberg, som disputerar med sin avhandling om äldre män, maskulinitet och sexualitet att få möjligheten att utnyttja så kallade Karriärskjutsmanader, vars syfte är att ge Linköpings universitetets Temadoktorander styrfart i karriären efter disputation. Bland forskningsfi-

nansiärerna finns emellertid en del övrigt att önska, anser Sandberg.

– De säger att de vill stötta unga forskare, men vissa delar av systemet funkar verkligen inte så bra. Till exempel borde man göra det möjligt att söka post doc redan före disputation. Nu kommer jag behöva vänta i 1,5 år eller mer på att en speciell post doc-tjänst som passade mig ska utlysas igen.

Seminarie serie för doktorander

För att kunna orientera sig i tillvaron som doktorand är samtalet med andra forskarstuderande viktigt, menar Sandberg. Under sin tid som forskarstuderande har hon varit med och startat upp en seminarie serie för doktorander, där man diskuterar frågor som exempelvis makt inom universitetsvärlden eller om relationen till sin handledare.

– När man blir antagen är man så osäker på vad som gäller inom akademien. Ganska snabbt efter att man har blivit antagen börjar man också oroa

Genus- och medieforskaren Maria Edström utfärdade råd för de forskarstuderandes framtida möten med journalister.

Bolette Frydendahl Larsson, masterstudent från Roskilde universitet, reste från Danmark för att delta vid konferensen.

sig för tiden efter disputation, var man borde synas, hur man ska nätverka och om det kommer finnas tjänster.

Kluven reaktion från omgivningen

Andreas Ottemo, ingenjör och genusdoktorand på Pedagogien vid Göteborgs universitet, tror att den samtida excellenstrenden försätter de nydisputerade i en än tuffare sits.

– Satsningarna på excellens innebär att de som redan har resurser ska få mer. För dem som befinner sig i glappet mellan doktorandfasen och att själva vara meriterade nog för att kunna få egna medel kan detta bli problematiskt, eftersom det krävs medel för att skaffa de erfarenheter som krävs för att få medel.

Ottemo skriver sin avhandling om teknik, kön och sexualitet vid högre teknisk utbildning och beskriver hur han som forskarstuderande med genusinriktning inte sällan möter en kluven och känsloladdad reaktion från omgivningen.

– Å ena sidan möts man förvånansvärt ofta av en viss aggression, å andra sidan finns det också en stor nyfikenhet hos människor, säger han.

Osäkerheten och den akademiska miljöns baksidor till trots beskriver både Ottemo och Sandberg tillvaron

som genusdoktorand som präglad av en stark upplevelse av meningsfullhet och lust inför uppgiften.

– Det är en ynnest att få fördjupa sig i något man är så engagerad i. Jag upplever en slags skräckblandad förtjusning inför den frihet som finns i att det faktiskt är jag själv som styr och har ansvar för mitt eget projekt, konstaterar

Ottemo och får medhåll av Sandberg:

– Även om det är tungt emellanåt är det extremt inspirerande och roligt dels att få arbeta i en miljö med kreativa och öppna människor, dels att få tid att tänka och sitta ner och formulera sig. Jag tror ju också att det jag gör kan leda till att förbättra människors liv.

TEXT: FRIDA LUNDBERG

FÖRBUNDSORDFÖRANDENS BÄSTA TIPS

Malin Rönnblom, ordförande i Sveriges genusforskarförbund, var en av föreläsarna på konferensen. Här ger hon sina bästa doktorandtips.

känna andra forskare och skapa nätverk.

3. Sök pengar hos otippade finansiärer.

Kom ihåg att det finns andra finansiärer än VR och RJ att söka pengar från. Självt har jag exempelvis fått pengar från Institutet för tillväxtpolitiska studier, Svenska kommunförbundet och NOS-S, det nordiska forskningsrådet.

1. Ha en alternativ plattform. Att enbart se sin framtid i akademien, med den osäkerhet som råder när det gäller anställningar och finansiering, kan lätt bli ”förlamande”. Kontaktnät och uppdrag utanför akademien vidgar vyerna. Att veta att man har ett alternativ till akademien gör det också enklare att stanna kvar och stå ut med osäkerheten.

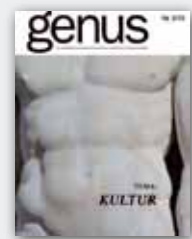
2. Välj små konferenser framför stora. Mindre konferenser, gärna med workshops där du får möjlighet presentera ditt arbete och också sitta med samma personer under flera dagar, ger större möjligheter till att lära

4. Sök samarbete med andra! Forskning blir oftare både roligare och mer intressant om man jobbar tillsammans. En ansökan med forskare från olika lärosäten kan också ha ett försteg eftersom den tydligare kan visa på tvärvetenskapligt samarbete. Dessutom är det enklare att ta emot ett nej som grupp än som enskild.

5. Gå med i genusforskarförbundet och vårt doktorandnätverk. Genom förbundet får du bland annat möjlighet att vara med och påverka det forskningspolitiska läget, inte minst när det gäller finansiering för vårt forskningsfält.

Genus om flickkonstnärer och trumpetens könade ton

Kultur är tema för årets sista nummer av tidningen *Genus*. Det handlar om vem som producerar och vem som konsumerar kultur. Om varför kulturlivet ser ut som det gör och vilka förutsättningar som finns för män och kvinnor som utövar konst, scenkonst, litteratur och musik. *Genus* tar upp frågor som ställs inom aktuell genusforskning. Vilket genus har trumpeterna? Vem är en flickkonstnär? Vem är andra? Och varför slutade The Beatles att turnera?

Queermetodologisk granskning i Lambda Nordica

I det senaste numret av den nordiska HBT-tidskriften *Lambda Nordica* sätter ett antal genusforskare från olika discipliner queera metodologier inom humaniora och samhällsvetenskap under lupp. Läs mer på www.lambdanordica.se.

Slöjdebatten fortsätter i nya Nikk magasin

Det senaste numret av den nordiska tidningen *Nikk magasin* är på engelska och handlar om allt från debatten om den muslimska slöjan, till kvotering av bolagsstyrelser på Island och makten inom politik och näringsliv i Norden. I en krönika pekar Finlands jämställdhetsminister Stefan Wallin ut vilka områden Finland som ordförande land för Nordiska ministerrådet kommer att fokusera på 2011.

Nikk magasin 3.10 kan beställas gratis på nikk.no.

Långt kvar till jämställdhet i EU:s sjunde ramprogram

Glastaket för Europas kvinnliga forskare är intakt. Det konstaterar den expertgrupp som står bakom utvärderingen av EU:s sjunde ramprogram i halvtid. "EU-kommissionen kan göra mer för att driva på mot ett ökat deltagande av kvinnor i ramprogrammen och bör visa ledarskap i det avseendet", skriver utvärderarna i sin rapport.

När halva tiden för EU:s sjunde ramprogram passerat är siffran för andelen kvinnor som deltar i programmets forskningsprojekt 25,5 procent. Även om det är en förbättring från föregående ramprogram, där andelen kvinnor var cirka 16 procent, är det fortfarande långt kvar till målet vid 40 procent. Ökningen av andelen kvinnor är också mindre än vad som varit rimligt att förvänta sig, konstaterar expertgruppen.

– Ramprogrammet är i hög grad en spegel av medlemsländernas forskningssystem. Villkoren för kvinnliga forskare är i många europeiska länder tyvärr långt ifrån jämställda, vilket ger avtryck i deltagandet i ramprogrammet, säger Rolf Annerberg, generaldirektör vid forskningsrådet Formas och en av deltagarna i expertgruppen.

När det gäller kvinnors representation i ramprogrammets expertgrupper

och kommittéer ger siffrorna en något ljusare bild. Sedan fjärde ramprogrammet, när endast var tionde deltagare i dessa organ var kvinna, har det skett en stadig förbättring. Idag är andelen kvinnor bland experterna uppe i 35 procent. Noteras kan också att den största ökningen av andelen kvinnor har skett i de organ där EU-kommissionens inflytande är som starkast.

ROLF ANNERBERG

I Europas forskarkår som helhet är andelen kvinnor idag 30 procent. För att uppnå ett jämställt deltagande i ramprogrammen efterfrågar utvärderingsgruppen dels tydligare ledarskap från kommissionen, dels större ansträngningar från medlemsländerna själva för att främja kvinnliga forskares deltagande.

Expertgruppen efterlyser också ett långsiktigt arbete med att belysa genus- och jämställdhetsfrågor även när projekten är påbörjade.

– Ramprogramspjeken omfattar ofta en stor budget över flera år, och det är centralt att jämställdhet främjas genom hela projektcykeln, säger Annerberg.

TEXT: FRIDA LUNDBERG

Umeå centrum för genusstudier utnämnd till stark miljö

Umeå universitet har utsett 14 forskningsmiljöer till de absolut främsta inom universitetet, och Umeå centrum för genusstudier, UCGS är en av dem. Med utnämningen visar universitetet inom vilka forskningsområden man vill satsa, och vilka områden man anser har störst internationell konkurrenskraft. Förutom prestigens innebär utnämningen också cirka sju miljoner kronor i finansiering, pengar som främst ska gå till karriärtjänster för unga forskare och gästprofessorer.

– Vi är otroligt glada och stolta över att få detta erkännande från universitetsledningen, som med detta visar att man vill satsa på genusforskning även i framtiden, säger Ann Öhman, föreståndare för UCGS.

– Det är också ett erkännande av hela genusforskarmiljön vid universitetet, säger Britta Lundgren som är vetenskaplig ledare. Det visar att det lönar sig att satsa både på den ämnesinriktade genusforskningen och på det tvärvetenskapliga forskningsområdet genusvetenskap.

FOTO: GÖRAN OLOFFSSON/GU

En forskningsenhet för att studera genusperspektiv i vården bör inrättas vid Sahlgrenska akademien i Göteborg anser en folktoppartistisk motionär.

SD motionerar mot stöd till genuspedagogik

Medan representanter från flertalet partier motionerar för ett ökat genusperspektiv i olika samhällssektorer går Sverigedemokraterna i motsatt riktning. Det visar en genomgång av genusmotionerna under 2010 års allmänna motionstid.

Regeringen har varit för dålig på att prioritera genusforskningen som fält. Det skriver Socialdemokraternas Mikael Damberg med flera i sin motion om forskning. "Vi socialdemokrater anser att genusforskning är ett strategiskt viktigt forskningsområde, eftersom vi anser att de strukturer som är kopplade till kön behöver synliggöras."

Liksom tidigare år står Socialdemokraterna bakom ett flertal motioner på temat utbildning och genus. När det gäller högre utbildning tar Damberg med flera upp den låga andelen kvinnliga professorer, för närvarande 19 procent, och poängterar att ett mer aktivt och målinriktat arbete krävs för att nå acceptabel könsjämsig balans på toppositioner inom högskolan.

Genus obligatoriskt för poliser?

Lena Olsson med flera skriver i en motion från Vänsterpartiet att det är "hög tid för obligatorisk genusutbildning och utbildning i sexualiserat våld på juristlinjen, polis-, sjuksköterske-, läkar- och socionomutbildningarna."

Förutom utbildningsväsende är vård

temat för flera av höstens genusmotioner. Från Folkpartiets Eva Flyborg lyfts förslaget att en forskningsenhet inrättas på Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet för att studera genusperspektiv i vården. Den kunskap som en sådan enhet ger kan sedermera utgöra grund för förslag för ett jämställt bemötande av kvinnor och män inom sjukvården. Tillsammans med partikamraten Liselott Hagberg förespråkar Flyborg i en annan motion en satsning på forskning med genusperspektiv kring äldre och äldre.

Om genusmedvetenhet i vården motionerar även Moderaten Gustav Nilsson. I sin motion skriver Nilsson att "genusperspektivet ska genomsyra vården på ett naturligt sätt" för att man i större utsträckning ska ta hänsyn till både kvinnors och mäns förutsättningar.

Utbildning för riksdagsledamöter

Esabelle Dingizian och Gunvor G Ericson, MP, föreslår i en motion att utbildning i genuskunskap erbjuds riksdagens ledamöter.

Sverigedemokraternas inlägg motionsflödet består i en motion med krav på en "avveckling av det skattefinansierade stödet till genuspedagogik och annan verksamhet där staten med utgångspunkt i verklighetsfrånvända politiska teorier försöker experimentera med, eller ändra på, våra barns och ungdomars beteendemönster och könsidentitet."

TEXT: JIMMY SAND

Genusakademi bildad vid Stockholms universitet

Genusforskarna vid Stockholms universitet har fått en ny plattform för samverkan och diskussion genom det nybildade nätverket Genusakademien. I Genusakademien, som koordineras av Centrum för genusstudier, ingår för närvarande nio discipliner från fyra fakulteter. Samtliga institutioner som ingår har egen stark genusforskning och egna strategiska satsningar på genusforskning och syftet med nätverket är dels att samarbeta inom forskningen, dels att synliggöra den styrka och bredd som finns i genusforskningen vid Stockholms universitet.

Hillevi Ganetz ny professor i genusvetenskap

Hillevi Ganetz, föreståndare för Centrum för genusstudier vid Stockholms universitet har befordrats till professor i genusvetenskap. Ganetz disputerade i medie- och kommunikationsvetenskap 1997 och forskar om genus, medier och populärkultur.

HILLEVI GANETZ

Genusforskare hyllade för sina insatser

Flera genusforskare har under hösten tilldelats pris för sina insatser som forskare och författare. Professor Yvonne Hirdman tilldelades Augustipriset för årets svenska fackbok för sin biografi *Den röda grevinnan*.

Lisbeth Larsson, professor i genus och litteratur vid Göteborgs universitet tilldelas John Landquists pris. Priset delas ut av den litterära akademien Samfundet de nio till "en särskilt välförtjänt essäist, idéhistoriker eller kritiker".

Vid Umeå universitet har docent Annelie Brännström Öhman tilldelats Görel Bohlin's pris för "utvecklandet av ett genusperspektiv inte bara inom litteraturvetenskapen utan inom hela universitetet."

”Jag saknar en stark och viljekraftig samhällsvetarkår som slår näven i bordet och tar kampen för sitt område.” Det skriver Majléne Westerlund Panke. Förutom en diskussion om samhällsvetenskapernas roll i samhällsbyggandet efterlyser hon också plattformar där kunskapsdelning kan äga rum och de fördomar som finns mellan kunskapsbyggare och kunskapsanvändare rivas upp.

”Samhällsvetarna måste visa att deras resultat är väl så nyttiga”

Universitet och högskolor är inte och har aldrig varit öar isolerade från det omgivande samhället, lika lite som den forskning som bedrivs där varit fristående från de behov av ny kunskap som efterfrågas av detta samhälle. Kommunikation mellan forskning och samhälle har alltid funnits. Under tidens gång har kraven på olika forskningsområden växlat. Vissa områden har förlorat i dragningskraft och popularitet, andra har vuxit. Få forskningsområden kan idag konkurrera med biomedicinen i förtroende och ekonomiska tillgångar. Den länge uttalade politiska viljan att universitet och högskolor ska samverka med det omgivande samhället har i nuläget skruvats åt till att resultaten av forskningen som bedrivs där ska komma samhället till nytta. Mitt intryck är att med detta nya krav menas kommersiell nytta. Då har forskningsläget förändrats och forskningen förskjutits bort från den djupare roll i samhället som den så länge har spelat.

ETT GOTT SAMHÄLLE BYGGS PÅ och av kunskap. Naturligtvis har den naturvetenskapliga forskningen gjort vårt samhälle rikare och bekvämare, men utan samhällsvetenskapernas och humanioras bidrag hade det varit ett samhälle

DEBATT

Majléne Westerlund Panke ordförande i styrelsen för Institute for Thematic Gender Studies vid Linköping och Örebro universitet

som vilat på lösan grund. Kunskapen om människan får inte endast koncentreras till hennes kroppsliga funktioner för att kanske kunna skapa incitament för lönsamma läkemedel. Försvagar man forskningen om människan som en social och interagerande varelse full av tro och vetande, försvagar man så småningom även samhällsbygget. Jag saknar denna dimension i dagens forskningsdebatt, och jag saknar en stark och viljekraftig samhällsvetarkår som slår näven i bordet och tar kampen för sitt område.

GENUSFORSKNINGEN, SOM ÄR ett relativt nytt forskningsfält inom detta område, har nu en trettioårig historia av försvar och förklaring av sin verksamhet både internt i forskarvärlden och externt mot olika vedersakare inom bland annat mediavärlden. Samtidigt är den kunskap som acku-

mulerats inom detta område mycket viktigt att kommunicera ut i samhället. För att nå ett jämställt samhälle måste de strukturer och de makthierarkier som förhindrar och försvårar en sådan utveckling tydliggöras, dels för dem som kan skapa opinion, dels för dem som kan fatta de beslut som möjliggör ett sådant samhälle.

FÖR KUNSKAPSÖVERFÖRING ÄR mötet och samtalet väsentligt. Den kontinuerliga dialogen är en oslagbar form för att bygga upp förståelse och respekt för varandra. Det är därför nödvändigt att finna former för dessa möten, att föra ut kunskapen direkt till dem som verkligen efterfrågar den, och riva de fördomar som fortfarande finns mellan dem som bygger upp kunskapen och dem som kan använda den i samhällsbygget.

Samhällsvetarna måste visa att deras forskningsresultat är väl så nyttiga för dagens samhälle som de resultat som snabbt kan omformas till kommersiella produkter.

Vill du svara på inlägget ovan eller skriva ett nytt om genusforskningens villkor? Mejla frida.lundberg@genus.se.